

HENRIK IBSEN: HIŠA LUTK - NORA

Henrik Johan Ibsen, norveški dramatik, znan kot oče sodobne dramatike. * 20. marec 1828, Skien/Norveška; † 23. maj 1906, Kristiania (danes Oslo)

Za Shakespearejem je Ibsen drugi najpogosteje uprizarjan dramatik. Kljub svojemu dolgotrajnemu življenju v Italiji in v Nemčiji velja za enega največjih norveških književnikov vseh časov in na Norveškem ga dojemajo kot narodni simbol.

Tematika njegovih del se je zdela večini tedanje družbe sporna in škandalozna. Ibsen je v svojih dramah razkril duhovno bedo in nenravnost obstoječe družbe ter prekinil tradicijo dotedanje dramatike - namreč, da protagonistom dobrota zmerom prinese srečo, nemoralnost pa jih pahne v bolečino.

Življenjepis

Henrik Ibsen je bil potomec najimenitnejših in najstarejših norveških družin, med njimi tudi družine Paus. Njegov oče, Knud Ibsen, je bil premožen trgovec, ki pa je obubožal, ko je bilo Henriku osem let. Družina je bila vsled finančnega propada prisiljena, da se odseli na vaško posest *Venstøp*, kjer je Henrik s svojimi starši in štirimi mlajšimi sorojenci živel odtrgan od meščanskega življenja. Leta je 1844 Henrik kot šestnajstletnik nastopil v službi lekarniškega pomočnika v Grimstadu.

Leta 1850 se je odselil v Oslo, kjer je delal v tovarni in se soočil z delavskim gibanjem, ki ga je vodil utopični socialist Marcus Thrane. V tem času je nastala njegova prva drama *Catilina*, ki temelji na rimski zgodovini. V starosti 20 let se je spoprijateljil z Bjørnstjernom Bjørnsonom. V Oslu je sodeloval pri izdajanju tednika *Andhrimner*. V tem času se je veliko ukvarjal s staronordijsko zgodovino in narodopisjem. Leta 1851 ga je Ole Bull z gledališča *Norske Theater* v Bergenu povabil, da je uprizarjam svoje nove drame in pri tem gledališču opravljal delo malodane 6 let. Leta 1852 se je podal na potovanje v København in Dresden, da bi preučil tamkajšnje razmere v gledališču.

Leta 1857 je Ibsen prevzel vodstvo v oselskem gledališču *Kristiania Norske Theater*. 18. julija 1858 se je oženil s Suzannah Thoresen in z njo imel sina. Po stečaju gledališča, kjer je služboval kot vodja, je zapustil Norveško, prejel štipendijo in prostovoljno živel 27 let v inozemstvu: sprva v Rimu v Italiji, nato v nemških mestih Dresden in München. Najpomembnejše drame je napisal ravno v tem obdobju. V domovino se je vrnil šele leta 1891.

Leta 1900 ga je prvič zadela kap, prihodnje leto pa je zaradi vnovične kapi ostal hrom v polovici telesa. 23. maja 1906 je umrl v svojem stanovanju v Kristianii.

Drame

- 1850 *Catilina*
- 1867 *Peer Gynt*
- 1869 *Zveza mladih*
- 1873 *Cesarji in Galilejci*
- 1877 *Stebri družbe*
- 1879 *Nora ali Hiša lutk*
- 1881 *Strahovi*
-
- 1882 *Sovražnik ljudstva*
- 1884 *Divja račka*
- 1886 *Rosmersholm*
- 1888 *Gospa z morja*
- 1890 *Hedda Gabler*

Naturalizem (po l. 1870)

- Začetnika brata Jules in Edmond Goncourt
- Najpomembnejši predstavnik Émile Zola, ki je razvil eksperimentalni roman (*Beznica*)
- Med naturaliste spada tudi Guy de Maupassant (novela *Nakit*), odmeve naturalizma najdemo tudi v skandinavski književnosti, zlasti v dramatiki (Ibsen, Strindberg), in nemški književnosti (Gerhart Hauptmann)

Značilnosti

- Človek je determiniran (dednost & družbeno okolje & čas)
- Opisovanje predvsem nižjih slojev in družbenih problemov, kot sta na primer alkoholizem in prostitucija (to velikokrat sproži zgražanje bralcev)
- Eksperimentalni roman: Zola je hotel v književnost vnesti eksperimentalne metode naravoslovja. Tako je pisatelj postal kot znanstvenik, literarno delo pa kot zapisnik o poteku eksperimenta. Pisatelj mora podrobno opisati vse okoliščine, v katerih se znajde junak, hladno in neprizadeto.
- Pogosto je pretiravanje v opisih (tudi pri eksperimentalnem romanu)

Realistična (naturalistična) dramatika

- Drame so napisane v prozi in stvarnem dialogu, ki se približuje vsakdanjemu pogovoru
- Dogajanje je postavljeno v sodobnost, načenja družbene probleme tedanjega časa, pogosto v obliki tezne drame.
- Enotnost kraja, časa in dogajanja
- Zgodba je pogosto analitična
- Najpomembnejši dramatik je Henrik Ibsen.

Henrik Ibsen: Nora (Hiša lutk)

Vsebina: Nora in Torvald Helmer sta na videz idealen zakonski par s tremi otroci. Torvald je tri dni pred božičem napredoval v službi. Takrat pride na obisk še Norina mladostna prijateljica Kristina Lindejeva, ki jo zaprosi, naj ji njen mož pomaga pri iskanju službe. In res, Torvald se odloči, da ji bo dal službo notarja Krogstada. Ta že sluti, da bo izgubil službo, in pride k Nori, da bi moža prepričala, da ga ne odpusti. V bistvu jo izsiljuje, saj si je Nora pri njem pred leti, ko je bil njen mož hudo bolan, izposodila denar za potrebno zdravljenje v tujini, in sicer brez njegove vednosti, hkrati pa je še ponaredila očetov podpis. Oboje je bilo za tisti čas nedopustno oz. prepovedano. Nora ne želi, da bi mož izvedel za storjeno dejanje in laži, saj se boji, da bo odgovornost za dejanje prevzel nase in bi tako trpel njegov ugled v družbi. Ko Torvald vendarle izve za prevaro, se izkaže, da ji ni prav nič hvaležen, čeprav mu je rešila življenje, in da ga skrbi le za sebe in svoj ugled. V tistem se tudi Krogstadu odločilno spremeni življenje (spet je skupaj s svojo staro ljubeznijo Lindejevo) in jima pošlje edini obremenilni dokaz, zadolžnico. V tistem trenutku je za Torvalda vse pozabljeno, ne pa za Noro. Še isti večer ga zapusti.

V drami lahko zasledimo še en lik, doktorja Ranka, družinskega prijatelja Helmerjevih, ki ima dedno bolezen. On na dan Norinega odhoda preko izvidov izve, da se bo njegovo življenje kmalu končalo.

Motivi, teme: Glavni motiv *Nore* je meščanski zakon in položaj ženske v njem. Iz tega rasteta tudi obe glavni temi drame: družbena in bivanjska.

Odnos med Noro in Torvaldom: Torvald je na začetku prikazan kot vzoren mož in oče. Noro vzgaja podobno kot otroka: izbira ji oblačila, ji ukazuje, deli nauke,... Zanj je samo lepa lutka, ne pa enakovredna življenjska spremljevalka. Helmer je tipični predstavnik meščanske družbe tistega časa.

Ta drama je sicer v glavnem bolj realistična, naturalističen je predvsem motiv dedne bolezni pri doktorju Ranku, ki je preko svojega očeta alkoholika dobil prenosljivo spolno bolezen. Dr. Rank je lutka nesrečne usode, ki plačuje za grehe svojega očeta.

V drami je tudi precej simbolizma, na primer že drugi naslov *Hiša lutk*. Nora je Helmerjeva lutka, le-ta in pa Krogstad sta lutki družbe, Rank kot že rečeno...

Tezna drama: prikazuje kak družbeni ali ideološki problem, ki ga v obliki teze izrazi ena od nastopajočih oseb. Navadno že ponudi možno rešitev.

Tu je problem položaj ženske v meščanskem zakonu (popolna podrejenost možu). Rešitev za žensko (Noro) je v osamosvojitvi ali pa v iskrenem in enakopravnem zakonu.

Analitična tehnika: dramska tehnika je analitična, ko se dogajanje odvija na istem mestu v času nekaj ur, preteklost pa izvemo iz pogovorov med osebami.

V *Nori* je dogajalni čas tri dni okrog božiča, okoli 60 ur. Dogajalni prostor je dnevna soba.